

Perhekustannusten tasauksen aste Suomessa

Valtiot. maist. ANTERO PERÄLÄINEN
Väestöliitto

Lapsilisien, verohelpotusten ja muiden perhekustannusten tasaukseen vaikuttavien tekijöiden merkityksestä lapsiperheiden taloudessa ei meidän maassamme ole suoritettu yksityiskohtaisia tutkimuksia ja sen vuoksi näistä asioista julkisuudessa keskusteltaessa esitetäänkin usein liioittelevia tai muuten harhaanjohtavia tietoja. Täsmällisten tietojen saaminen onkin vaikeata, koska tasauksen vaikutus riippuu monista tekijöistä: perheen kokonaistulojen määrästä, lasten luvusta ja iästä, rahatulojen ja luontoisetujen suhteesta, äidin ansiotyöstä ym. Perhekustannusten tasaukseen vaikuttavat eräissä tapauksissa myös sellaiset seikat kuin asunto- ja koulutusavustukset. Kaikkia mahdollisia tekijöitä ei kuitenkaan voida ottaa huomioon asiaa yleisesti tarkasteltaessa, koska tutkimuksen suorittaminen muodostuisi kovin monitahoiseksi ja yleiskuvan saaminen vaikeaksi.

Edellisessä vuosikirjassa julkaistussa kirjoituksessa »Lapsilisjärjestelmät eri maissa» esitettiin eräitä havaintoja lasten perheelle aiheuttamista kustannuksista ja lapsilisien osuudesta tavallisen palkansaajan kuukausiansioista. Nyt on tarkoitus selvittää yksityiskohtaisemmin perhekustannusten tasauksen astetta Ranskassa ja Ruotsissa esitettyjen laskentamenetelmien mukaan ja siinä yhteydessä lasten kulutuksen osuutta perheen kokonaiskulutuksesta. Näiden laskelmien tarkoituksena on siis antaa vastaus kysymykseen, mikä on eri perhetyyppien — lapsiperheiden ja lapsettomien parien — nykyinen kulutus-taso. Tällöin lähdetään siitä olettamuksesta, että jos kahdella erisuuruisella perheellä on käytettävissään yhtä suuri summa kulutusyksikköä kohti, niiden katsotaan olevan samalla kulutustasolla. Yleis-

kuvan saamiseksi otetaan perheen käytettävissä olevia tuloja laskettaessa huomioon lapsi- ja perhelisät sekä verohuojennukset, mutta ei asunto- eikä opintoavustuksia.

U.I.O.F:n elintasokomission laskentamenetelmä

Ensin tutkitaan asiaa perhejärjestöjen kansainvälisen liiton (U.I.O.F.) elintasokomission noudattaman laskuperusteen mukaan ja verrataan tiettyyn palkkaluokkaan kuuluvien erisuuruisten lapsiperheiden kulutustasoa saman palkkaluokan lapsettoman parin tasoon. Laskelmien pohjaksi on mainittu elintasokomissio suorittamissaan kansainvälisissä vertailuissa ottanut palkkaluokan, joka vastaa metalliteollisuudessa työskentelevien ammattitaidottomien miesten keskipalkkaa. Perhetyypeiksi on valittu 1—6 lapsen perheet sekä vertailun pohjaksi lapseton aviopari. Perheen asuinpaikka on kaupungissa; perheenäidillä ei ole ansiotuloja.

Ensin lasketaan, kuinka suuri summa vuodessa jää perheen käytettäväksi eri perhetyypeissä, kun vuosipalkasta on vähennetty verot ja siihen on lisätty lapsilisät. Sitten arvioidaan, kuinka paljon erisuuruisilla lapsiperheillä pitäisi olla käytettävissään vuoden aikana, jotta niillä olisi kulutusyksikköä kohti sama summa kuin vertauksen pohjaksi otetulla lapsettomalla parilla. Lopuksi verrataan kussakin perhetyyppissä käytettävissä olevia tuloja tavoitteeksi asetettuihin summiin ja lasketaan, kuinka monta prosenttia käytettävissä olevat tulot ovat tarvittavista tuloista. Lapsettoman parin käytettävissä oleva tulo otetaan vertailun pohjaksi ja

Taulu 1. Kulutusyksikköä kohti käytettävissä ollut tulo erisuuruissa perheissä v. 1957.

Lasten luku	Ranska	Belgia	Italia	Espanja	Hollanti	Saksa	Suomi	Norja	Tanska	Perhepolittisia toimenpiteitä valla oleva maa
0	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1	83	84	88	81	84	84	85	81	81	78
2	87	76	80	71	73	71	74	70	68	64
3	91	73	74	64	66	65	66	62	60	54
4	91	70	70	60	61	61	60	57	54	47
5	91	70	67	60	57	57	55	52	49	41
6	91	70	65	60	54	54	51	49	46	37

sen tarpeentyydytysasteena katsotaan olevan 100 %. Lapsiperheillä on luonnollisesti käytössään edellä arvioitua tarvetta pienempi summa ja niiden »tyydytysasetta» ilmaiseva prosenttiluku jää alle sadan. Tällä tavoin voidaan asettamalla lapssettoman parin taso vertailun pohjaksi saada selville erisuuruisten lapsiperheiden kulutustaso ja verrata niitä keskenään.

Kun tämän laskutavan mukaan arvioidaan, kuinka suuri summa eri suuruisilla lapsiperheillä pitäisi olla käytettävissään, jotta niiden elintaso olisi sama kuin lapssettoman parin, on arvion pohjana käytetty seuraavia kulutusyksikköjä: lapseton

pari on 1,75 ja lapsi 0,5. Yleensä kulutusyksikkölaskelmissa aikuisen miehen kulutusyksikköluku on 1, naisen 0,9 ja lapsen keskimäärin 0—16 ikävuoden aikana noin 0,6. Kun avioparin kulutusyksikköluku on tässä laskelmassa otettu hieman pienemmäksi kuin yksinäisen miehen ja naisen ky-lukujen summa, on tällöin tavallaan otettu huomioon se, että yhteistaloudessa kulutus on hieman pienempi kuin taloutta erikseen pidettäessä. Lapsen kulutusyksikköluku on myöskin otettu hieman pienemmäksi kuin mitä kulutus-tutkimuksissa yleensä on käytetty.

Tämäntapaiset laskelmat ovat luonnol-

Taulu 2. Perhekustannusten tasaukseen vaikuttavat tekijät sekä käytettävissä olevien tulojen määrät eri suuruisissa perheissä ja kolmessa eri tuloluokassa v. 1961 Helsingissä.

	Vuositulo 450 000 mk				
	Lasten lukumäärä perheessä				
	1	2	3	4	5
Lapsilisät	16 800	33 600	50 400	67 200	84 000
Perhelisät	—	—	—	5 500	11 000
Veronalennusten vaikutus yht.	10 880	16 880	22 880	28 880	34 880
siitä: veroluokkaetu	4 880	4 880	4 880	4 880	4 880
lapsivähennys kunnallisverotuksessa .	6 000	12 000	18 000	24 000	30 000
lapsivähennys valtion tuloverotuksessa	—	—	—	—	—
kalliinpaikanvähennys valtionverotuksessa lapsesta	—	—	—	—	—
Perhekustannusten tasaukseen vaikuttavat tekijät yhteensä	27 680	50 480	73 280	101 580	129 880
Lapssettoman avioparin käytettävissä oleva vuositulo	377 620	377 620	377 620	377 620	377 620
Lapsiperheen käytettävissä oleva vuositulo	405 300	428 100	450 900	479 200	507 500

lisesti aivan karkeita mittaustapoja ja ne esittävät hyvin pelkistetyssä muodossa tilanteen esimerkiksi valituissa tyyppiperheissä. Perhekustannusten tasaukseen vaikuttavista seikoista voidaan näin ollen ottaa huomioon vain tärkeimmät tekijät. Tulokset osoittavat kuitenkin, että lapsiperheiden kulutustaso riippuu aivan ratkaisevasti siitä, kuinka paljon perheellä on käytettävissään tuloja perheenjäsentä tai kulutusyksikköä kohti, ja että eroavuudet erisuuruisten palknauttijaperheiden kesken ovat suuremmat kuin mitä yleensä ollaan valmiit myöntämään. Näissä laskelmissa ei siisajaan ole otettu huomioon perheenäidin kotiustyön arvoa, ei siis myöskään lasten hoidon vaatimaa työtä eikä siihen käytettyä aikaa. (Kotius-sanaa käytetään kodin taloustieteessä kotitaloussanan asemasta ja kotiustyö merkitsee perheen omaa kulutusta varten kotona suoritettavaa työtä.) Kulutusyksikkölaskelmiin nojautuvassa laskutavassa otetaan siis lapsen kulutuksena huomioon vain hänen henkilökohtaiset menonsa (ravinto, vaatetus, yms.) ja lapsen osuus perheen yhteisistä menoista (asunto, kalusto, yms.), mutta ei äidin palveluksia.

Oheisessa taulussa 1 on esitetty Perhejärjestöjen liiton elintasokomission suorittaman kansainvälisen vertailun tulokset. Suomen osalta tiedot perustuvat vuosiin 1955—56.

Seuraavissa tauluissa on laskettu samojen periaatteiden mukaan nykyinen

perhekustannusten tasauksen aste Suomessa metallmiehen perheessä. Sen lisäksi on katsottu, miten tasauksen aste muuttuu tulojen muuttuessa ja kuinka suuri osa lasten kulutuksesta johtuvasta elintason alenemisesta on katettu lasten luvun lisääntyessä ja toisaalta erisuuruissa perheissä. Lopuksi on laskettu, mitä eräät muutokset perhekustannuksen tasaukseen vaikuttavissa tekijöissä tulisivat merkitsemään.

Esimerkiksi otetun metallmiehen vuosipalkka on 650 000 markkaa vuodessa eli noin 54 170 mk/kk. Valtion tuloveron määrä on laskettu vuoden 1961 alussa voimaan astuneen veroasteikon mukaisesti ja työtulovähennys (20 %) on otettu huomioon. Kalliipaikan vähennykset on tehty sen mukaan kuin ne olivat vuonna 1961 Helsingissä. Kunnan ja kirkon verot sekä kansaneläkemaksu on otettu yhteensä 15 prosentiksi. Lapsivähennys on kunnallisverossa 40 000 mk tulosta ja valtionverotuksessa 5 000 mk verosta jokaisen lapsen osalta. Lapsilisiä on otettu huomioon kaikissa perheissä ja perhelisä niissä perheissä, joiden tulot jäävät alle vahvistetun rajan. Oheisessa taulussa 2 on laskettu, miten eri suuruisten lapsiperheiden käytettävissä oleva tulo muodostuu sekä mitkä tekijät vaikuttavat perhekustannuksita tasaavasti.

Taulu 3 osoittaa perhekustannusten tasauksen asteen metallimiesten perheissä vuonna 1961.

Vuositulo 650 000 mk					Vuositulo 850 000 mk				
Lasten lukumäärä perheessä					Lasten lukumäärä perheessä				
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16 800	33 600	50 400	67 200	84 000	16 800	33 600	50 400	67 200	84 000
—	—	—	5 500	11 000	—	—	—	—	11 000
20 980	33 380	41 180	47 180	53 180	26 520	39 200	51 880	64 360	75 360
8 580	8 580	8 580	8 580	8 580	13 840	13 840	13 840	13 840	13 840
6 000	12 000	18 000	24 000	30 000	6 000	12 000	18 000	24 000	30 000
5 000	10 000	10 400	10 400	10 400	5 000	10 000	15 000	20 000	23 600
1 400	2 800	4 200	4 200	4 200	1 680	3 360	5 040	6 520	7 920
37 780	66 980	91 580	119 880	148 180	43 320	72 800	102 280	131 560	170 360
529 320	529 320	529 320	529 320	529 320	677 140	677 140	677 140	677 140	677 140
567 100	596 300	620 900	649 200	677 500	720 460	749 940	779 420	808 700	847 500

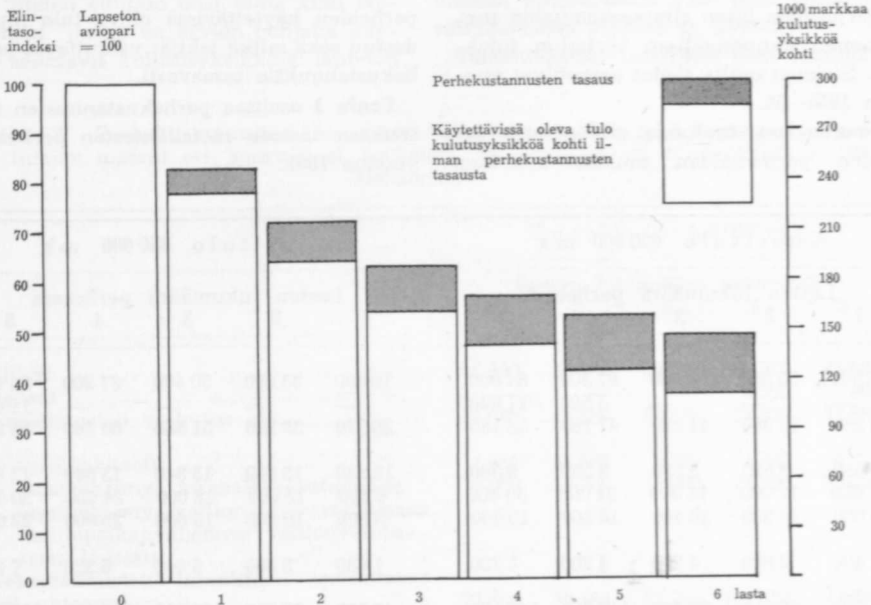
Taulu 3. Tasauksen aste metallimiesten perheissä.

	Käytettävissä oleva tulo	Tarvittava tulo	Tyydytysaste %
Lapseton aviopari ..	530 000	530 000	100
Aviopari, jolla			
1 lapsi	567 000	680 000	83
2 lasta	596 000	830 000	72
3 lasta	621 000	980 000	63
4 lasta	649 000	1 130 000	57
5 lasta	678 000	1 280 000	53
6 lasta	706 000	1 430 000	49

Laskelma osoittaa, että kun lasten luku on 5—6, perheen elintaso on vain puolet vastaavan suuruisia tuloja saavan lapsettoman avioparin elintasosta. Kun lapsettomalla parilla on käytettävissään n. 300 000 markkaa kulutusyksikköä kohti, on vastaava luku kahden lapsen perheessä 250 000, neljän lapsen 170 000 ja kuuden lapsen vain 145 000 (kuvio 1).

Jos tavoitteeksi asetetaan, että nuoren parin elintason tulisi pysyä ennallaan lasten luvun lisääntyessä, jokaisen lapsen syntyessä perheen käytettävissä olevien tulojen tulisi lisääntyä 150 000 markalla vuodessa eli 12 500 markalla kuukaudessa. Tämä luku saattaa ensinäkemältä tuntua korkealta, mutta lähempi tarkastelu osoittaa, ettei se ole liian suuri. Helsingin kaupunki suorittaa yksityiskotiin sijoitettuihin lapsista korvauksena ruoasta, vaatteista ja asunnosta keskimäärin 8 000 markkaa hoitomaksuna kuukausittain ja huoltaja saa sen lisäksi lapsilisän.

Erittäin tuntuva menoerä, jonka suuruutta ei yleensä huomata, on lapsen vaatima tila perheen asunnosta. Jos lapsettoman parin katsotaan asuvan tyydyttävästi silloin, kun sillä on käytettävissään kaksi huonetta ja keittokomero, tulisi kahden lapsen perheellä olla kolmen huoneen ja keittiön asunto eli noin 15—20 m² suurempi tila. Yhden lapsen vaatima lisätila olisi siis puolet lasten makuuhuoneesta sekä sen lisäksi joitakin neliöitä yhteisestä olohuoneesta ja keittiöstä eli 8—10 m². Nykyisen arava-vuokratason

Kuvio 1. Käytettävissä oleva tulo kulutusyksikköä kohti erisuuruisissa perheissä Suomessa v. 1961.

Ta ulu 4. Lapsen kulutus keskimäärin kaikissa 2-lapsisissa perheissä v. 1955 kauspungeissa ja kauppaloiissa suoritettun kulutustutkimuksen perusteella.
(E. v. Hofstenin Ruotsin komiteamietinnössä »Samhället och Barnfamiljerna» esittämän jakomenetelmän mukaan.)

Menoryhmä	Koko kulutus mk/v	Perheen yhteinen kulutus mk/v	Perheenjäsenen henk.koht. kulutus mk/v	Lapsen kulutuksen osuus		Yhden lapsen kulutus mk/v
				yht.	henk.	
Ravinto	239 280	—	239 280	—	21.75 %	52 043
Asunto	70 800	70 800	—	1/6	—	11 800
Lämpö ja valo	29 450	29 450	—	1/6	—	4 908
Kankaat, langat ym.	11 440	—	11 440	—	1/4	2 860
Valmiit vaatteet	68 530	—	68 530	—	*)	8 500
Jalkineet	14 550	—	14 550	—	*)	2 855
Kalusto, vuodev. ja taloustarv.	39 310	39 310	—	1/4	—	9 827
Henkilökoht. puhtaus, pesu ja siiv.	23 090	6 820	16 270	1/4	1/6	4 417
Sairaanhoido	14 420	—	14 420	—	1/4	3 605
Koulutus, kirjallisuus ja lehdet	17 400	8 700	8 700	1/6	1/6	2 900
Posti ja puhelin	2 420	2 420	—	1/6	—	403
Huvit ja urheilu	19 450	9 725	9 725	1/4	1/6	4 052
Matkat ja lomat	32 527	21 714	10 856	1/10	1/6	3 980
Vakuutus- ja yhd.maksut	4 730	2 365	2 365	1/20	1/20	236
Alkoholi, tupakka, lahjat	32 810	—	32 810	—	—	—
Kotiapulainen yms.	9 390	9 390	—	1/4	—	2 348
Muut menot	14 360	2 872	11 488	1/4	1/6	2 632
Yhteensä	644 000	—	—		18.2 %	117 366

*) Lapsen kulutusmenot saatu suoraan kulutustutkimuksesta.

mukaan se merkitsisi noin 3 000 markan menoerää kuukaudessa. Käytännössä tähän ei kuitenkaan päästä tässä tuloluokassa, vaan perheen on tyydyttävä tuntuvasti pienempään asuntoon — usein kaksioon. Kulutustutkimukset osoittavatkin, että lapsiperheet joutuvat asunomenojen ohella tinkimään myös sellaisista menoista, jotka eivät ole ehdottoman tarpeellisia, kuten matkat, harrastukset, kulttuurimenot, nautintoaineet, ja että ravinnon laatukin on usein heikompi lapsiperheissä kuin lapsettomissa.

Lapsen kulutuksen osuus perheen kulutuksessa

On mielenkiintoista todeta, että lapsen kulutuksen osuus kaksilapsisen perheen kokonaiskulutuksesta on Ruotsissa suoritettujen, kulutustutkimuksiin perustuneiden arvioiden mukaan aivan sama kuin elintasokomission suositteleman laskuta-

van mukaan. Yhden lapsen kulutuksen osuus on kummassakin tapauksessa 17—18 % perheen koko kulutuksesta eli noin kuudesosa, kun äidin kotiustyötä ei oteta huomioon. Ruotsissa on *Erland v. Hofsten* suorittanut yksityiskohtaisia laskelmia vuoden 1952 kulutustutkimuksen aineiston perusteella. Hän on tarkastellut tilannetta perheissä, joissa on isä, äiti ja kaksi lasta. Koko kulutus on ensin jaettu toisaalta perheen yhteiseen kulutukseen ja toisaalta perheenjäsenten henkilökohtaiseen kulutukseen. Lapsen osuus kummastakin ryhmästä on sitten arvioitu eräiden menoerien osalta kulutusyksikköperiaatteen mukaan, jolloin yhden lapsen osuus on 1/6, tai »pääluvun» mukaan, jolloin lapsen osuus on 1/4 yhteisestä tai henkilökohtaisesta kulutuksesta. Eräissä tapauksissa lapsen osuus on arvioitu vielä pienemmäksi ja joidenkin menoerien osalta on kulutustutkimuksesta suoraan saatu selville lapsien aiheuttamat menot,

T a u l u 5. Tasauksen aste kolmessa tulo-
luokassa.

	Vuositulo		
	450 000	650 000	850 000
	Tyydytysaste %		
Lapseton aviopari	100	100	100
Aviopari,			
jolla 1 lapsi ..	83	83	80
2 lasta ...	72	72	67
3 »	65	63	58
4 »	59	57	52
5 »	55	53	47
6 »	52	49	43

kuten esim. lasten vaatetusmenot. Meidän olojamme ajatellen v. Hofstenin selvitykset antavat jopa selvemmän kuvan lapsen kulutuksen rakenteesta ja määrästä kuin elintasokomission suosittelema kaava. Laskelmat on julkaistu v. 1955 ilmestyneessä komiteamietinnössä »Samhället och barnfamiljerna». Siinä todetaan, että v. 1955 kahden lapsen perheissä yhden lapsen henkilökohtainen kulutus oli keskimäärin 120, osuus yhteisestä kulutuksesta sen lisäksi 45 ja äidin kotiustyö arviolta 125 kruunua kuukaudessa.

Oheisessa taulussa 4 on laskettu tämän menetelmän mukaan meillä v. 1955 suoritettujen kaupunkien kulutustutkimuksen aineiston perusteella yhden lapsen kulutuksen rakenne ja määrä. Tämän mukaan lapsen kulutus olisi silloin ollut täällä vajaa 10 000 markkaa kuukaudessa. Sen jälkeen on elinkustannusindeksi noussut noin 40 %.

Kun vuosina 1959—60 suoritettun maaseudun kulutustutkimuksen aineistosta palkansaajaperheiden osalta lasketaan samalla tavoin yhden lapsen kulutuksen määrä, todetaan sen olevan 107 500 mk vuodessa eli noin 9 000 mk kuukaudessa. Kahden lapsen perheiden kulutus, verot poisluettuina, oli tällöin keskimäärin 555 000 mk vuodessa.

Tasauksen aste eri tuloluokissa

Oheinen taulu 5 osoittaa, miten perhekustannusten tasauksen aste vaihtelee

tulojen muuttuessa. Metallimiehen 650 000 markan vuositulon lisäksi on otettu 450 000 markan vuositulo, joka edustanee asutuskeskusten sekatyöläisen vuosipalkkaa, ja 850 000 markan vuositulo, joka vastaa nuoremman lehtorin peruspalkkaa (n. valtion 26 pl.).

Vertailu osoittaa, että perheen tulojen kasvaessa tasauksen vaikutus hieman heikkenee. Näin on asianlaita, vaikka valtionverotuksessa pienituloiset lapsiperheet eivät saa lapsivähennystä kaikista lapsista ja vaikka toisaalta toisen ja kolmannen veroluokan välinen erotus, veroluokkaetu, tulojen kasvaessa suurenee. Taulusta 2 käy ilmi, että sekatyömiehen perhe ei maksa lainkaan valtionveroa, metallimies vapautuu tuloverosta, kun hänellä on kolme tai useampia lapsia, ja lehtori viidennestä lapsesta alkaen. Samoin nähdään, että jos sekatyömiehellä on kolme lasta, lapsi- ja perhelisät ovat yhtä suuret kuin maksetut verot. Hänellä on siis silloin palkkatulo vähentymättömänä käytettävissään. Metallimies on samassa asemassa, kun hänellä on neljä lasta, ja lehtori, kun lapsia on viisi. Jos muutkin verotuksessa myönnettävät vähennykset kuin lapsivähennykset otetaan lukuun, käytettävissä oleva tulo muodostuu hieman suuremmaksi kuin taulun 2 osoittama.

Tästä laskelmasta voidaan vetää se johtopäätös, että ylempiin tuloluokkiin kuuluvien lapsiperheiden kohdalla tasauksen aste on selvästi pienempi kuin alempiin kuuluvien. Perhekustannusten tasausta

T a u l u 6. Kulutustason alenemisen kat-
taminen lapsen järjestysluvun mukaan.

Lapsen järjestysluku	Kulutustason ennallapsymiseksi tarvittava tulon lisäys	Lapsi- ja perhelisät, veronalennukset	Kulutustason alenemisesta on katettu %
Ensimmäinen ..	150 000	37 800	25
toinen	150 000	29 200	19
kolmas	150 000	24 600	16
neljäs ja seuraava	150 000	28 300	19

kehitettäessä olisi kuitenkin ensisijassa pidettävä päämääränä lasten aiheuttamien vähimmäismenojen korvaamista pienituloiselle perheen huoltajalle nykyistä runsaammin. Perheen tulojen kasvaessa lasten huoltaminen on helpompaa, mutta laskelma osoittaa, että lapsiperheen kulutus-taso on kuitenkin aina alhaisempi kuin samaan tuloluokkaan kuuluvan lapsetto-man parin.

Tasauksen aste erisuuruissa perheissä

Oheisessa taulussa 6 on laskettu, kuinka suuri osa ensimmäisen, toisen, kolmannen jne. lapsen aiheuttamasta kulutustason alenemisesta on nyt katettu perhekustannuksen tasauksen avulla. Jos tavoitteena pidetään metallimiehen perheessä 150 000 markan tulon lisäystä vuodessa jokaisen lapsen osalta, laskelma osoittaa, kuinka paljon perheen käytettävissä olevat tulot kasvavat ja kuinka monta prosenttia tasaustoimenpiteet muodostavat asetetusta tavoitteesta.

Laskelma osoittaa, että ensimmäisen lapsen aiheuttamasta kulutustason painumasta on katettu neljäsosa, kolmannen n. kuudesosa ja neljännän ja sitä seuraavien osalta, kun perhelisä on otettu lukuun, vajaa viidesosa. Se, että prosenttiluku ensimmäisen lapsen osalta on muita korkeampi, johtuu siitä, että yhden lapsen huoltaja saa lukea hyväkseen kokonaisuudessaan toisen ja kolmannen veroluokan välisen veronalennuksen, ns. veroluokkaedun.

Vaikka siis neljännän ja sitä seuraavien lasten aiheuttamasta kulutustason painumasta onkin nykyisin katettu hieman suurempi osa kuin kolmannen ja suunnilleen sama kuin toisen, ovat lapsirikkaat perheet kuitenkin kaikkein heikoimmassa asemassa, kuten alussa esitetty kulutus-tasovertailukin osoitti. Samaa osoittaa myöskin taulu 7, jossa tarkastellaan, kuinka suuri osa lasten aiheuttamasta kulutustason alenemisesta on katettu eri suuruissa perheissä.

Ensimmäisestä lapsesta johtuva, muita suurempi veronalennus heijastuu tässä laskelmassa myöskin useamman lapsen

Ta ulu 7. Kulutustason alenemisen kat-taminen eri suuruissa perheissä.

Lasten lukumäärä	Kulutustason ennalla pysymiseksi tarvittava tulo lisäys	Lapsi- ja perhelisät, veronalennukset yht.	Kulutustason alenemisesta on katettu %
Yhden lapsen perhe	150 000	37 800	25
kahden »	» 300 000	67 000	22
kolmen »	» 450 000	91 600	20
neljän »	» 600 000	119 900	20
viiden »	» 750 000	148 200	20
kuuden »	» 900 000	176 500	20

perheisiin, mutta siitä huolimatta tasauksen aste on kolmen ja useamman lapsen perheissä heikompi kuin pienemmissä perheissä.

Lapsilisän porrastamisen vaikutus

Jos perhekustannusten tasausta halut-taisiin tehostaa siten, että keskitason pal-kannauttijaperheissä, joita esimerkiksi otettu metallimies edustaa, katettaisiin lasten aiheuttamasta kulutustason painu-masta aina yhtä suuri osuus kuin nyt yh-den lapsen perheessä eli 25 %, tulisi toi-sesta lapsesta myönnettävää tukea lisätä 8 000 markalla, kolmannesta 12 900 mar-kalla sekä neljännestä ja sitä seuraavista 9 200 markalla vuodessa. Jos tavoitteeksi otettaisiin kolmen ja useamman lapsen perheiden tukeminen niin, että ne tulisivat samalle tasolle, missä kahden lapsen perheet nyt ovat, ja heidän kulutustasonsa alenemisesta katettaisiin 22 %, pitäisi kolmen lapsen perheen käytettävissä olevia tuloja lisätä 7 400 markalla ja suurempien perheiden 4—5 000 markalla vuodessa lasta kohti.

Lapsiperheen käytettävissä olevien tu-lojen lisääminen voidaan luontevimmin tehdä porrastamalla lapsilisän määrä toi-sesta ja kolmannesta lapsesta alkaen. Jos meneteltäisiin siten kuin Pekka Kuusi on kirjassaan »60-luvun sosiaalipolitiikka» esittänyt ja korotettaisiin lapsilisä toisesta

Taulu 8. Lapsilisän porrastamisen vaikutus eri suuruisissa perheissä.

	Käytettävissä oleva tulo lapsilisän porrastuksen jälkeen	Tyydytysaste %
Lapseton aviopari	530 000	100
Aviopari, jolla		
1 lapsi	567 000	83
2 lasta	602 300	73
3 »	638 900	65
4 »	673 700	60
5 »	708 500	55
6 »	743 300	52

lapsesta 1 900 markkaan sekä kolmannesta ja sitä seuraavista alkaen 2 400 markkaan, ja luovuttaisiin perhelisistä, katettaisiin lasten aiheuttamasta kulutus-tason painumasta ensimmäisen lapsen osalta 25 % ja seuraavien aina 24 %. Käytettävissä olevien tulojen määrät edellämainitussa metallimiehen perheessä olisivat oheisen taulun 8 mukaiset. Tasauksen astetta osoittavista suhdeluvuista huomataan, kun niitä verrataan tauluun 3, että lapsirikkaiden perheiden kulutus-taso todella nousisi enemmän kuin pien-ten perheiden.

60-luvun lopulla esitetään mainitussa kirjassa lapsilisiä korotettavaksi toisen kerran ja silloin kalleimmilla paikkakunnilla enemmän kuin halvimmilla.

Veronalennusten vaikutus

Edellä on taulussa 2 osoitettu, että veronalennukset muodostavat huomattavan osan perhekustannusten tasaukseen vaikuttavista tekijöistä. Ellei verotuksessa otettaisi huomioon huoltovelvollisuutta veronmaksukykyä alentavana tekijänä, tasauksen aste olisi nykyistä heikompi. Kun verotuksen piiriin tulevien perheiden lukumäärä jatkuvasti kasvaa yleisen ansiotason noustessa ja palkansaajien määrän lisääntyessä, on perhekustannusten tasauksen kannalta tärkeätä selvittää,

miltä perheiden verotus näyttää perhekustannusten tasauksen kannalta.

Selvyyden vuoksi mainittakoon, että lapsiperheille annettujen verohelpotusten varsinaisena tarkoituksena ei ole tasata perhekustannuksia, vaan niiden avulla pyritään siihen, että lapsiperheiden ei tarvitsisi maksaa veroa kaikista niistä tuloista, joita ne käyttävät lasten elatukseen.

Mainitusta taulusta käy myöskin selvästi ilmi, että ensimmäisestä lapsesta myönnetty verohuojennus on suurempi kuin seuraavista lapsista saatava, koska ensimmäinen lapsi tuo mukanaan veroluokkaedun, jonka määrä kasvaa tulojen kasvaessa, mutta seuraavista lapsista annettava verohuojennus on aina samansuuruinen, 5 000 mk vuodessa. Ensimmäisestä lapsesta tulee siis sekä suhteellinen että kiinteä vähennys, muista vain kiinteä.

Keväällä 1961 mietintönsä antanut verolakikomitea on lapsiperheiden veronmaksukykyä selvitellessään tarkastellut ongelmaa, kuinka suuri osa perheen tuloista käytetään kunkin perheenjäsenen hyväksi ja todennut, että perheen tulojen kasvaessa myös jokaisen perheenjäsenen hyväkseen saama määrä kasvaa ja että tämä kulutusyksikköerotuksen johtoajatus on siis oikea. Komitea katsoo, että yleisesti hyväksytyyn käsitykseen mukaan puolisoitten tulot käytetään yhtäläisesti molempien hyväksi, mutta että sensijaan ei ole yleisesti hyväksytty se käsitys, että perheen tuloista olisi aina käytettävä jokin tietty suhteellinen osuus myös kunkin lapsen hyväksi. Mahdolliselta näyttää, että tulojen kasvaessa lasten hyväksi tuleva osuus pienenee, vaikka asiaa ei olekaan voitu tarkoin tutkia. Ensimmäisen lapsen merkityksestä komitea toteaa, että hänestä aiheutuu vanhemmille suuremmat kustannukset kuin seuraavista lapsista, mutta että valtion tuloverotuksessa ensimmäisestä lapsesta annettu verohelpotus on liian suuri, jopa moninkertainen verrattuna muiden lasten vaikutukseen. Komitea esittääkin, että lapsivähennykset tehtäisiin verotettavasta tuloista ja että niiden määrä porrastettaisiin seuraavasti: ensimmäisestä 40 000, toisesta 60 000 ja

jokaisesta seuraavasta 80 000 mk vuodesa. Tätä kantaansa komitea on perustellut sillä, että kun lapsivähennystä ei jokaisesta lapsesta voida määrätä riittävän suureksi, vanhemmat pystyvät kantamaan tämän epäkohdan yhden ja ehkä kahdenkin, mutta ei enää useamman lapsen osalta. Jos asiaa tarkastellaan yksinomaan lapsiperheiden kannalta, merkitsisi komitean esittämä muutos lapsirikkaiden perheiden verotaakan alenemista.

Aviopolisoiden verotuksessa komitea esittää siirtymistä ns. taseusmenettelyyn, jolloin puolisoitten verotettava tulo (silloinkin, kun vaimolla ei niitä ole) jaettaisiin kahdella ja vero määrättäisiin kummallekin puolikkaalle erikseen perustasteikon mukaan. Käytännössä tämä muutos tietäisi sitä, että lapsettoman perheen, jossa vaimolla ei ole tuloja, vero alenisi suunnilleen siihen määrään, minkä kahden lapsen perhe nyt maksaa. Toisaalta yksinäisen henkilön ja p.o. lapsettoman parin maksamien verojen erotus kasvaisi ja toisaalta lapsettoman parin ja lapsiperheiden suoritettavien veromäärien erotus supistuisi tuntuvasti. Jos asiaa tarkastellaan perhekustannusten taseuksen kannalta, muutos tietäisi taseuksen heikkenemistä. Edellä esitetyt laskelmat perhekustannusten taseuksen asteesta ja lapsiperheiden kulutustasosta lapsettomaan pariin verrattuna muuttuisivat sen johdosta oleellisesti. Uudistuksen tarkoituksena pitäisi pikemminkin olla nykyisen veroluokkaedun jakaminen useamman lapsen huoltajien osalle, kuin sen kertakaikki-

nen poistaminen. Sen vuoksi tulosta myönnettävän lapsivähennyksen pitäisi olla suurempi kuin komitean esittämä — ensimmäisen ja toisen lapsen osalta myös ainakin 80 000 mk, ellei haluta supistaa lapsiperheiden nykyisin saamia verohelpotuksia.

Tähän summaan päädytään myöskin, kun katsotaan mikä tulisi olla lapsen verovapaa toimeentulominimi. Kun yksinäisen henkilön tuloista aletaan periä tuloveroa 200 000 mk:sta ja lapsettomalta parilta 400 000 markasta alkaen, tulisi lapsiperheen saada vähentää jokaiselta lapselta 100 000 mk. Kun otetaan huomioon n. 20 000 markan suuruinen lapsilisa tulonlisäyksenä, pitäisi verotettavasta tulosta tehtävän lapsivähennyksen olla siis 80 000 mk.

Kirjallisuus:

La Dégradation du Niveau de Vie en Fonction des Dimensions de la Famille, U.I.O.F. Familles dans le monde 1953: 3, Paris.

Samhället och barnfamiljerna, SOU 1955: 29, Stockholm 1955.

Pekka Kuusi. 60-luvun sosiaalipolitiikka. Helsinki 1961.

Verolakikomitean mietintö. Komiteamietintö N:o 4 — 1961.

Taulukko tulo- ja omaisuusveron määrittämisestä varten vuodelta 1961 toimitettavassa verotuksessa. Valtiovarainministeriön veroasiainosaston julkaisuja N:o 96.